

Het Belgische politieke gebeuren in 1995

Marc PLATEL

Dr. iur., pers & communicatiewetenschappen.
Politiek hoofdredacteur Het Belang van Limburg

Alles liet vermoeden dat 1995 politiek geen gemakkelijk jaar zou worden, nieuwe verkiezingen op het einde van het jaar waren immers onafwendbaar en dat veronderstelt toch altijd enige bijkomende zenuwachtigheid. Verkiezingen werden inderdaad gehouden, maar veel vroeger dan algemeen verwacht en die werden bovendien overschaduwd door het Agusta-schandaal dat minstens de eerste helft van het jaar zwaar doorwoog op het Belgische politieke gebeuren. Het jaar begon overigens dramatisch met een brand in een Antwerps hotel die het leven kostte aan zeker elf mensen, vele anderen moesten met zware brandwonden maandenlang verzorgd worden in het ziekenhuis.

A. Het begin van 1995

1. Voeren weer aan de orde.

In de laatste weken van 1994 liepen de Vlaams-Waalse spanningen weer op met o.m. de discussie rond het stemrecht voor Europese burgers in België. Op de halfjaarlijkse Europese Top had premier Dehaene in dat verband voor ons land een beperkte afwijking gevraagd en gekregen wat aan Franstalige kant voor nogal wat beroering zorgde. Er waren ook schermutselingen rond de al dan niet federalisering van de sociale zekerheid en er was ook de splitsing van de provincie Brabant met op 1 januari 1995 de oprichting van de nieuwe provincies Vlaams-Brabant en Waals-Brabant. De aanduiding van een Franstalige (tweetalige) adjunct van de gouverneur van Vlaams-Brabant belast met het toezicht op de toepassing van de taalwet in de Vlaamse randgemeenten met faciliteiten rond Brussel werd in Vlaamse middens slecht onthaald. Maar ook Voeren en Jose Happart kwamen nog maar eens de rust verstoren. Happart had aangekondigd op 1 januari 1995 opnieuw burgemeester van Voeren te willen worden. Voor de Parti Socialiste, de partij van Jose Happart was dat uiteraard geen gemakkelijke situatie die overigens zwaar doorwoog op de nationale regering. Op vraag van PS-voorzitter Busquin ging premier Dehaene op zoek naar een zoveelste oplossing waarbij de Parti Socialiste uitdrukkelijk het zogenoemde bi-regionaal statuut voor Voeren ter sprake wilde brengen, tenminste volgens de formele verklaringen van die partij. Het vroeg weer flink wat verbeeldingskracht en nachtelijke vergaderen tot in de vroege ochtenduren van 9 januari om tot een nieuwe Voeren-afpraak te komen. Dat tweedelig akkoord werd meteen na de bekendmaking nog diezelfde 9de januari op een storm van Vlaamse verontwaardiging onthaald. In het eerste luik kregen de arrondissementscommissaris van Moeskroen en de adjunct-arrondissementscommissaris van Voeren bijkomende opdrachten respectievelijk ten gunste van de Nederlandstaligen en de Franssprekenden in hun "faciliteitengebied". Daarvoor werd overigens extra personeel beloofd. Een afspraak die voor verschillende interpretaties mogelijk bleek, omdat men aan Franstalige kant een andere uitleg gaf aan de bepaling die stelde dat de Franstaligen in Voeren "steunpunten" konden oprichten. Anderzijds werd ook de werking van het college van provinciegouverneurs in verband met Voeren (en Moeskroen) nog maar eens bijgesleu-

teld. Een en ander werd op de eerste nationale ministerraad van 1995 formeel bekrachtigd. Binnen de Vlaamse regering zorgde dit zoveelste Voerencompromis voor spanning omdat de Volksunie dreigde haar minister Johan Sauwens terug te trekken als de Vlaamse regering tegen de nieuwe Voerenregeling niet in beroep ging bij de Raad van State. De Vlaamse minister-president Van den Brande steunde evenwel de nationale regering en VU-minister Sauwens bleef op zijn post. Op 14 januari was dit nieuwe Voerenincident formeel politiek gladgestreken. Intussen zorgde de Franse Gemeenschap voor nieuwe Vlaams-Waalse wrovel door subsidies te beloven voor Franstalige initiatieven in Vlaanderen.

2. Uitvoering Interprofessioneel Akkoord

In de strijd tegen werkloosheid werd op de ministerraad van 20 januari een plan goedgekeurd tot herverdeling van de arbeid in de openbare sector. Dat plan, dat ook geldt voor andere openbare diensten inclusief de gemeenten en de provincies, slaat ondermeer op

- de halftijdse vervroegde uitstap en
- de vrijwillige vierdagenweek.

Op de ministerraad van 17 februari werden ook voor de autonome overheidsbedrijven arbeidsherverdelende maatregelen beslist.

De regering Dehaene I maakte ook verder werk van de uitvoering van het Interprofessioneel Akkoord voor de periode 1995 - 1996. Het hoofdstuk "Banenplan" uit dat akkoord was op 20 december 1994 al in het parlement wettelijk vastgelegd en werd nu aangevuld met nieuwe wettelijke bepalingen "ter bevordering van de tewerkstelling". In een eerste hoofdstuk wordt voorzien in de invoering van een stelsel van tewerkstellingsakkoorden, waardoor sectoren en ondernemingen tewerkstellingsakkoorden kunnen sluiten die moeten leiden tot een nettoverhoging van de tewerkstelling. Een tweede hoofdstuk betreft het conventioneel brugpensioen dat binnen wel omschreven regels mogelijk wordt vanaf 55 jaar. Een derde hoofdstuk omvat zogenoemde specifieke tewerkstellingsmaatregelen.

Nog in de sociale sector werd op de ministerraad van 24 februari een voorontwerp van wet goedgekeurd inzake de aanvullende pensioenregelingen met daarbij drie uitgangspunten:

- bescherming van de opbouw van de individuele rechten,
- bescherming van de overdraagbaarheid van de rechten
- en het toezicht en de inspraak van de werknemers.

3. De vakbonden en de sociale verkiezingen

Formeel hebben de vierjaarlijkse sociale verkiezingen niets vandoen met eventuele politieke verkiezingen. Als die zoals in 1995 in de tijd ongeveer samenlopen met politieke verkiezingen wordt ook de uitslag van de sociale verkiezingen nauwlettend in het oog gehouden. In vergelijking met de vorige sociale verkiezingen van 1991 veranderde in 1995 weinig aan de machtsverhoudingen tussen de drie traditionele bonden. De christelijke bond ACV tekende een lichte stemmenwinst op tegenover een klein zetelverlies, de socialistische bond ABVV verloor terrein in stemmen en zetels, voor de liberale vakbond ACLVB was er een lichte winst. De onafhankelijke vakbond van kaderleden NCK en de huislijsten verloren flink terrein.

Zeker voor de grote bonden was deze stabilisatie geen slechte zaak. Zij waren er samen met de werkgevers niet in geslaagd een werkgelegenheidsafpraak te maken, zodat ze hun opdracht naar de regering moesten doorschuiven. Bovendien werd het ABVV geconfronteerd met het plotse overlijden van voorzitter François Janssens. De discussie rond zijn opvolging maakte alweer ook voor de buitenwereld duidelijk hoe broos de (communautaire) verhoudingen binnen het ABVV wel waren, hoe sterk de vraag was naar meer zelfstandigheid voor de drie intergewestelijken en de beroepscentrales. Vooral aan Franstalige kant werd op meer autonomie aangedrongen. Janssens werd opgevolgd door de Waal Michel Nollet, tot dan voorzitter van de Algemene Centrale, die ooit de spits afbeet van het vakbondsverzet tegen het zogenoemde Globaal Plan van Dehaene I. Een en ander had uiteraard gevolgen voor de verhoudingen met het ACV, maar naar het einde van het jaar toe werden de plooiën toch gladgestreken. Het vooruitzicht van een al dan niet grondige aanpak van de Sociale Zekerheid dwong hen daar als het ware toe gedrongen. Janssens werd opgevolgd door de Waal Michel Nollet, tot dan voorzitter van de Algemene Centrale, die ooit de spits afbeet van het vakbondsverzet tegen het zogenoemde Globaal Plan van Dehaene I.

Nog in verband met de vakbonden keurde de ministerraad van 17 februari een koninklijk besluit goed waardoor de betrekkingen tussen de overheid en de overheidsvakbonden geregeld worden. Het KB slaat op de samenstelling van de speciale overlegcomites, de bescherming tegen afdanking van contractuele vakbondsafgevaardigden.

4. De strijd tegen de "hormonenmafia"

Maandag 20 februari 1995 werd veearts Karel Van Noppen in de late avonduren vermoord in de omgeving van zijn woning. Van Noppen was verbonden aan het Instituut voor Veterinaire Keuring en als dusdanig stond hij in de voorlijn van de strijd tegen de "hormonenmafia". Na een aanvankelijk schijnbaar succes, liep het gerechtelijk onderzoek naar de daders van de moord al gauw dood. De maatschappelijke ontsteltenis was vooral in Vlaanderen opvallend groot, zeker toen duidelijk werd dat Van Noppen een echte voortrekkersrol speelde in het opsporen van met hormonen behandelde dieren. Ook vanuit de politiek kwamen opvallend stoere verklaringen: men zou de vetmesters de oorlog verklaren, men zou snel en hard toeslaan, er werd zelfs gesproken van een klopjacht. Begin maart werd over het gebeuren geïnterpelleerd in Kamer en Senaat. Advokaat-generaal Marc Timperman werd nationaal belast met de coördinatie van het onderzoek naar en de strijd tegen de vetmesterij.

5. Drugspreventie

Op 2 februari presenteerde de federale regering een actieplan toxicomanie - drugs. Het ging om een tienpuntenprogramma met ondermeer volgende punten:

- de opbrengst van in beslaggenomen drugsgeld gaat naar het RIZIV,
- een betere opleiding voor gevangenispersoneel,
- uitwisselingsprogramma voor injectiepsuiten,
- drank- en andere openbare gelegenheden waar verdovende middelen gebruikt of verhandeld worden, kunnen sneller gesloten worden,
- oprichting van sociaal-sanitaire opvangcentra voor drugssgebruikers en verder ook nog
- een programma tot bestrijding van het recreatief drugsgebruik.

6. De monarchie ter sprake

In hun boek "Albert, Koning na Boudewijn" dat op 1 juni werd voorgesteld, onthulden de journalisten Luc Neuckermans en Pol Van Den Driessche dat op het kabinet van premier Dehaene nagedacht werd en gewerkt werd aan een wetsontwerp om de koning ook wettelijk de kans te geven afstand te nemen van een wetsontwerp dat al door het federale parlement is goedgekeurd. Een en ander was een laat uitvloeisel van de rel rond de wet op de abortus in 1990 toen wijlen koning Boudewijn weigerde die wet te ondertekenen. Volgens het ontwerp zouden politieke partijen van meerderheid en oppositie zich er voortaan toe verbinden geen politieke discussie te beginnen over een mogelijk koninklijk bezwaar. Een Franstalige krant sprak van een feitelijk statuut van gewetensbezwaarde voor de persoon van de koning. Premier Dehaene bevestigde dat hij in de voorbije maanden inderdaad over een en ander gesprekken had gevoerd met de partijvoorzitters, maar volgens hem was het bij werkdocumenten gebleven toen spoedig bleek dat over een en ander geen politieke eensgezindheid kon worden bereikt. Bij de publieke opinie maar ook in kringen van grondwetkenners, werd het ontwerp prompt en zonder omwegen weggehoond en politiek in stilte afgevoerd. Begin juli werd door de regering het wetsontwerp goedgekeurd inzake het taalgebruik in wetgevingszaken, een wat moeilijke uitdrukking om te zeggen hoe de hoofding van wetten moet worden opgesteld. Er werd aan gedacht naar aanleiding daarvan een formule toe te voegen die het de koning mogelijk maakte afstand te nemen van een wet, maar die bepaling werd uiteindelijk niet weerhouden.

Wijlen koning Boudewijn kwam zelf overigens opnieuw in de belangstelling naar aanleiding van een kort pausbezoek aan ons land, begin juni. De paus was in Brussel voor de zaligverklaring van pater Damiaan. In zijn toespraak stelde de paus koning Boudewijn uitdrukkelijk tot voorbeeld van zijn landgenoten met een verwijzing naar de weigering van Boudewijn om de abortuswet te ondertekenen. Die uitspraak zorgde nog maar eens voor verklaringen over en weer over een mogelijke zaligverklaring van koning Boudewijn

Op 30 januari benoemde koning Albert elf politici tot minister van staat, 6 Nederlandstaligen en 5 Franssprekende politici.

7. Amnestie en de herziening van het proces Irma Laplasse

Donderdag 7 december 1994 begon voor het Krijgshof in Brussel de herziening van het proces tegen Irma Laplasse, de boerin uit Oostduinkerke die op 30 mei 1945 was terechtgesteld wegens verklikking. De algemene verwachting, zowel in Vlaanderen als in het Franstalig landsdeel was dat "herziening" ook zou betekenen dat Laplasse zou worden vrijgesproken, een verwachting die alvast werd bewaarheid bij de inleidende toespraak door de auditeur-generaal bij het begin van het proces. Half februari 1996 werd Irma Laplasse evenwel opnieuw veroordeeld wegens verklikking. Omdat ze uit moederliefde handelde werd ze evenwel niet opnieuw ter dood veroordeeld, het bleef dit keer bij levenslange hechtenis.

Zeker in Vlaanderen beschouwden sommigen de herziening van het proces Laplasse als de doorbraak naar een grondige herziening van de repressierechtspraak, zelfs naar een amnestiemaatregel. Sinds koning Albert in zijn nieuwjaars-toespraak van 1994 een pleidooi hield voor verzoening onder alle burgers, leef-

de zeker in Vlaanderen de verwachting dat er nu toch "iets" zou gebeuren, ook al liet premier Dehaene herhaaldelijk weten dat zijn discrete gesprekken terzake nog altijd voortduurden. Een en ander zorgde voor nogal wat bitse verklaringen over en weer, die uiteraard een hoogtepunt bereikten in het zicht van het proces Laplasse. De politieke klasse hield zich terzake evenwel angstvallig op de vlakte.

B. *Vervroegde verkiezingen*

Vrijdag 17 februari doorbrak premier Dehaene het normale Wetstraatgebeuren met de mededeling dat hij persoonlijk vervroegde verkiezingen voorstelde. De premier deed die aankondiging tijdens zijn persconferentie na de wekelijkse kabinetsraad van vrijdag 17 februari. De verkiezingen waren gepland voor de eindejaarsperiode van 1995. Zelf had premier Dehaene herhaaldelijk beklemtoond dat hij de "rit wilde uitdoen" omdat na de vakantie van 1995 de resultaten van het gevoerde sociaal-economisch beleid zichtbaar zouden zijn. Dat zou, zo werd geredeneerd, uiteraard een electoraal gunstige weerslag hebben voor de uittrekkende meerderheid. Binnenskamers werd intussen wel vastgesteld dat verkiezingen tijdens de eindejaarsfeesten psychologisch zo goed als uitgesloten waren zodat gezocht werd naar toch een vroegere datum dan ergens tussen kerst- en nieuwjaar. Men bleef daarbij wel uitgaan van de idee dat de verkiezingen pas in het najaar zouden gehouden worden. Later pas bleek dat binnen de politieke top intussen toch al een consensus was gegroeid naar verkiezingen in het voorjaar. Meteen na de reis van de premier naar de Verenigde Staten zou men de politieke knoop doorhakken. Begin februari maakte premier Dehaene inderdaad een uitgebreide reis doorheen de Verenigde Staten waarbij hij er in slaagde om vanuit de V.S. zowel de Gewesten als de vakbonden in eigen land tegen zich in het harnas te jagen door opvallende uitspraken over het begrotingsbeleid van de Gewesten en de kostprijs van de indexkoppeling. Premier Dehaene hield het initiatief volledig in eigen handen door meteen na zijn terugkeer de beslissing toch door te drukken en zelfs met een weekend te vervroegen. Het zou inderdaad de bedpeling geweest zijn om een en ander definitief af te spreken tijdens een politiek topberaad maandag 20 februari. Zelf bleef premier Dehaene ontkennen dat een en ander te maken had met het Agusta-onweer dat plots opstak, maar veel met het pas gepubliceerde verslag van de Nationale Bank. Dat was uitermate positief voor het tot dan gevoerde sociaal-economisch en financieel beleid en een uitdrukkelijk pleidooi voor het onverkort handhaven van het streng saneringsbeleid. Volgens Dehaene was het ondenkbaar dat zijn regering in het zicht van een lange verkiezingscampagne nog voldoende slagkracht zou hebben om voor 1996 uit te pakken met een sterke begroting. Toch bleef twijfel hangen rond de beslissing van Dehaene in het licht van wat het Agusta-verhaal leerde.

1. *Agusta-schaduw over de verkiezingen*

Toeval of niet, nog dezelfde 17de februari waarop Dehaene vervroegde parlementsontbinding voorstelde brak boven Brussel het Agusta-onweer los en dat zou daar onverkort blijven hangen zeker tot de dag van de verkiezingen.

De Agusta-affaire, de vraag of de Italiaanse helicopterbouwer aan Belgen smeergeld betaalde in ruil voor het aankoopcontract voor Agusta-helicopters en zo ja hoeveel en aan wie, sleepte al langer aan. De zaak brak open in het spoor van de overigens nog altijd niet opgehelderde moord op de vroegere PS-partijvoorzitter André Cools op 18 juli 1991. Door een huiszoeking bij Agusta-België op 15 janu-

ari 1993 werd het bedrijf voor het eerst in verband gebracht met deze moordzaak. Nog een jaar later, op 21 januari 1994 werden drie Belgische ministers, alle drie behorend tot de Parti Socialiste omwille van Agusta tot ontslag gedwongen: volgens het gerecht waren er voldoende aanwijzingen om Guy Mathot, Guy Spitaels en Guy Coëme ervan te verdenken dat ze minstens weet hadden van Agusta-smeergeld dat naar de Parti Socialiste was versluisd.

Een heuse politieke bom was het nieuws dat het gerecht in de avond van 17 februari 1995 voor een huiszoeking was afgestapt op het hoofdkwartier van de Socialiste Partij op de Brusselse Keizerslaan, enkele uren dus na de onverwachte aankondiging door premier Dehaene van vervroegde verkiezingen.

Vier dagen eerder, op 13 februari was de Waalse zakenman Georges Cywie door de Luikse onderzoeksrechter mevrouw Ancia, belast met het onderzoek naar de moord op André Cools en dus ook naar de Agusta-affaire, onder aanhoudingsmandaat geplaatst. In de daarop volgende dagen werden ook de Brusselse advocaat Puelinckx, Luc Wallyn, de vroegere adjunct-secretaris-generaal van de SP en de penningmeester van de SP, Etienne Mangé aangehouden. Later werd ook Johan Delanghe aangehouden, hij was kabinetschef van Willy Claes, toen die als SP-minister van economische zaken een beslissende stem had in de Belgische politieke beslissing om Agustahelicopters te kopen. Op 20 februari veroorzaakte Etienne Mangé een dijkbreuk door te bekennen dat hij inderdaad ruim vijftig miljoen Agusta-smeergeld had gekregen. Hij gebruikte het geld om noodlijdende SP-organisaties uit hun zakelijke ademnood te halen. Onder druk van die bekentenis moest de SP-top, partijvoorzitter en oud-minister Louis Tobback én ex-voorzitter, nu minister van buitenlandse zaken Vandenbroucke ook toegeven dat ze in tegenstelling met vroegere beweringen toch weet hadden van een voorstel in die zin dat hen begin 1989 door Etienne Mangé was voorgelegd. Dat gebeurde op 22 februari. Zij bekleemtoonden wel dat zij het voorstel van de SP-penningmeester hadden afgewezen. Een en ander zorgde voor een opvallende breuk tussen de SP-top en Willy Claes op de NAVO in Evere: terwijl Tobback en Vandenbroucke op het middaguur hun nieuwe versie van het Agusta-verhaal brachten, bleef de secretaris-generaal van de NAVO via diezelfde BRTN-radio volhouden dat hij absoluut niets wist van enig Agusta-geld dat bij de SP zou terecht gekomen zijn. De avond van diezelfde 22ste februari gaf uiteindelijk Willy Claes toe dat er in februari 1989 door de SP-top was gesproken over de mogelijkheid om geld te krijgen van de Italiaanse helicopterbouwer, maar zo voegde ook hij er uitdrukkelijk aan toe, het voorstel was door de ganse SP-top zonder omwegen afgewezen. Voor het eerst werden nu ook in het buitenland vragen gesteld rond de positie van de Belg Willy Claes aan het hoofd van de NAVO. Als op 28 februari ook Johan Delanghe wordt aangehouden, de man die voor minister Claes het Agusta-dossier behandelde stelde bijvoorbeeld de Nederlandse minister van defensie Voorhoeve onomwonden dat Claes alvast tijdelijk beter zou terugtreden. In de Wetstraat werden ook twijfels gehoord rond het doen en laten van premier Dehaene: vervroegde verkiezingen beslissen enkele uren voordat de Agusta-affaire het eerste onderwerp van de actualiteit wordt was voor sommigen een wel erg opvallende toevallige samenloop van omstandigheden. Ook al omdat de premier daags voor zijn beslissing nog een ontmoeting had met SP-voorzitter Tobback en hij intussen ook op de hoogte was van het feit dat het gerecht de SP-er Luc Wallyn op het spoor was. De Europese Commissie had via de Belgische minister van justitie laten weten dat het gerecht een huiszoeking wilde doen bij Europees ambtenaar Wallyn. Daarover op 2 maart 1995 ondervraagd in de Kamer van Volksvertegenwoordigers stelde Dehaene uitdrukkelijk dat zijn beslissing om

vervroegde verkiezingen te organiseren in niets beïnvloed werd door het Agusta-gebeuren. Wel gaf hij toe zijn besluit genomen te hebben in de overtuiging dat "bij een intensivering van de schandaalsfeer verder uitstel onmogelijk zou worden. Ik was mij bewust van het risico, temeer omdat ik geen flauw idee had van de omvang die deze zaken konden nemen."

2. Ook SP-minister Frank Vandenbroucke sneuvelt

Op 3 maart kwam nu ook de Franse vliegtuigbouwer Dassault in opspraak wegens mogelijke corruptie bij het bekomen van Belgische militaire bestellingen. Ook van Dassault zou de SP geld gekregen hebben. Vijf dagen later, op 8 maart pleegde de gewezen Belgische luchtmachtgeneraal Lefebvre op een vrij spectaculaire manier in een Brusselse hotelkamer zelfmoord. Lefebvre was in de jaren tachtig als militair raadgever van opeenvolgende defensie ministers rechtstreeks betrokken bij alle belangrijke legeraankopen en toonde daarbij een uitgesproken voorkeur voor Franse militair materieel. Na zijn pensionering bleef hij in Brussel actief als lobbyist voor diezelfde Franse militaire en dan vooral vliegtuigindustrie. Lefebvre was voordien al ondervraagd door het Luikse gerecht in het kader van het Agusta-onderzoek.

Op 22 maart zorgde het weekblad Knack voor sensatie door het verhaal dat de toenmalige SP-voorzitter Vandenbroucke aan Mangé ooit opdracht gaf enkele Agusta-miljoenen te verbranden. Nog diezelfde dag gaf de minister van buitenlandse zaken toe blijkbaar te goedgelovig geweest te zijn en daarom ontslag te nemen. Hij werd opgevolgd door zijn partijgenoot Eric Derycke, tot dan staatssecretaris voor ontwikkelingssamenwerking die tot de verkiezingen de twee portefeuilles zou combineren. Het vice-premierschap ging evenwel naar de SP-er Johan Vande Lanotte, minister van binnenlandse zaken. Het ontslag van Vandenbroucke deed in binnen- en buitenland opnieuw vragen rijzen rond de positie van Willy Claes aan het hoofd van de NAVO. Claes kon wel rekenen op de zeer uitdrukkelijke steun van de Amerikaanse regering. Zelf ontweek de NAVO-secretaris-generaal voortaan alle contact met binnen- of buitenlandse pers.

Intussen was op een draffe de zogenoemde Agusta-wet door het parlement gesluisd. De bedoeling van deze overgangswet die de grondwettelijke bescherming van ministers tijdelijk opschortte was te voorkomen dat het gerechtelijk onderzoek omwille van de verkiezingscampagne zou worden verlamd. Krachtens deze nieuwe tijdelijke wet kon het gerecht tijdens de campagne alle noodzakelijke onderzoeksdaden blijven stellen als de procureur-generaal van het Hof van Cassatie daar tenminste om vraagt. Alleen aanhoudingen mochten niet. De wet die op 3 april werd goedgekeurd, verscheen in het Belgisch staatsblad van 4 april. Daags nadien al vroeg het Hof van Cassatie om Louis Tobback, Willy Claes en Guy Coëme te mogen ondervragen, een verzoek dat 's anderendaags al door de bijzondere commissie van de Kamer van Volksvertegenwoordigers werd ingewilligd. Op 7 april stemde de Kamer van Volksvertegenwoordigers met een opvallend grote meerderheid dat het Hof van Cassatie tegenover de drie genoemden alle onderzoeksdaden mocht stellen. Nauwelijks enkele uren later volgden huiszoeken bij Louis Tobback en Willy Claes. De NAVO-secretaris-generaal kwam hierdoor onder nog grotere druk te staan, ondermeer de Duitse Christendemocraten vonden dat hij maar liever moest opstappen als zijn naam niet snel van alle smet werd gezuiverd. Zoals Frank Vandenbroucke werden Louis Tobback en Willy Claes begin mei langdurig ondervraagd door het Hof van Cassatie. Intussen werden ook andere SP-topfiguren herhaaldelijk op de gerechtelijke rooster ge-

legd. Zo werd Carla Galle, vroegere secretaris-generaal van de partij op 11 mei in verdenking geplaatst onder meer omdat ze geen afdoende uitleg kon geven voor sommige facturen in de SP-boekhouding. Intussen had regering op 20 april via het ministerie van economische zaken wel een vordering ingesteld tegen de Italiaanse ondernemer voor de betaling van 130 miljoen wegens het niet nakomen van de beloofde compensaties. Het parket van Luik zorgde voor de voorlopig laatste verrassing door op vrijdag 19 mei, letterlijk op de vooravond van de verkiezingen de vier Agusta-verdachten Wallyn, Mangé, Puelinckx en Delanghe naar huis te laten gaan.

3. Willy Claes neemt ontslag

Op 13 juni liet de procureur-generaal van het Hof van Cassatie aan de Kamer van Volksvertegenwoordigers weten dat SP-voorzitter Tobback niets te verwijten viel. Over de andere SP-topfiguren die bij de Agusta-affaire ter sprake kwamen, werd voorlopig niets gezegd. Op 21 juni kwam er wel nieuws voor Frank Vandenbroucke die verdacht werd van schrijftvervalsing: het Agusta-geld was niet terug te vinden in de SP-boekhouding en dat gebeurde toen Vandenbroucke partijvoorzitter was. Na flink wat touwtrekken binnen de meerderheid gaf de Kamer toch groen licht voor verder gerechtelijk onderzoek tegen Vandenbroucke, die van dezelfde Kamer van Volksvertegenwoordiger wel het ongewone privilege kreeg dat tegenover hem het vermoeden van onschuld werd bevestigd. In het nummer van 12 juli 1995 van het Franstalige weekblad *Le Vif-l'Express* viel de Luikse PS-volksvertegenwoordiger Claude Eerdekens ongemeen scherp uit tegen het gerecht in het algemeen, tegen enkele Luikse magistraten in het bijzonder. Ook Louis Tobback en andere SP-politici hadden al herhaaldelijk hun twijfel laten horen over het gerechtelijk optreden. Op 20 juli reageerde het Hof van Cassatie met een mededeling via het persagentschap Belga. Daarin werd uiteraard de kritiek weerlegd en als onterecht afgewezen. Toch bleef in deze periode een wat wrange nasmaak hangen sinds SP-voorzitter Tobback melding maakte van een brief die de top van het Hof van Cassatie stuurde naar ondermeer premier Dehaene. Daarin bekleog het Hof zich over uitspraken van de toenmalige minister van binnenlandse zaken Tobback aan het adres van de magistratuur: niet alleen Louis Tobback zelf bracht in die moeilijke Agusta-dagen herhaaldelijk dat schreeuwen ter sprake als mogelijk maar uiteraard niet bewezen verband met het gerechtelijk optreden tegen de SP.

Begin september kreeg de nieuwe voorzitter van de Kamer van Volksvertegenwoordigers, de PSC'er Langendries het Cassatierapport over Willy Claes en Guy Coëme toegestuurd. De Kamervoorzitter liet het document tot begin oktober in zijn kluis liggen. Pas op 3 oktober werd een bijzondere onderzoekscommissie opgericht om het Cassatierapport te onderzoeken. Cassatie wilde Willy Claes in beschuldiging stellen wegens corruptie, valsheid in geschrifte en gebruik van valse stukken in de Agusta-affaire en in de zaak van het (Franse) Dassault-smeergeld. Voor Guy Coëme ging het enkel om toevoeging van de Dassault-affaire aan het reeds bestaande dossier tegen de ex-defensie-minister. Op 13 oktober kwamen Claes en Coëme hun zaak bepleiten voor de bijzondere commissie, maar na een opvallend lange vergadering adviseerde die uiteindelijk toch om oud-minister Claes in beschuldiging te stellen en Cassatie te vragen het onderzoek tegen oud-minister Coëme voort te zetten. Vijf dagen later krijgt Willy Claes op zijn vraag de gelegenheid om samen met zijn advocaten zijn onschuld te bepleiten voor de voltallige Kamer van Volksvertegenwoordigers die het advies van de commissie

moest bevestigen. Dit hoogst ongebruikelijk gebeuren mocht niet baten: met 97 stemmen voor de doorverwijzing naar het Hof van Cassatie, 52 tegen en 1 onthouding besliste de Kamer in de late avonduren van donderdag 19 oktober over het politieke lot van Willy Claes. Vrijdagnamiddag 20 oktober, een jaar en drie dagen na zijn aanstelling tot NAVO-secretaris-generaal nam Willy Claes ontslag uit die functie. In de daarop volgende uren en dagen haalde de zwaar ontgoochelde Claes herhaaldelijk zodanig scherp uit naar de buitenwereld, dat zelfs premier Dehaene het nodig oordeelde om over een en ander publiek zijn ongenoe-gen te laten horen.

In de Wetstraat flakkerde de affaire op donderdag 26 oktober nog even op. De oppositie wilde van premier Dehaene weten waarom SP-voorzitter Tobback in de Agusta-kwestie zo opvallend snel vrijuit kon gaan, of hij zoals gezegd werd premier Dehaene onder druk had gezet om op die manier de vorming van de nieuwe regering te vergemakkelijken. Dehaene ontkende formeel dat Tobback hem onder druk had gezet om het voor hem gunstige Cassatie-rapport voortijdig bekend te maken. En daarmee verdween Agusta (voorlopig) uit de Wetstraat-horizon¹.

C. De verkiezingen.

1. Niet met die VLD.

Intussen waren de verkiezingen al enige tijd achter de rug en zelfs al vergeten, de verschillende regeringen waren aan de slag na een overigens opvallend korte formatieperiode.

De campagne begon formeel op 7 april daags nadat Kamer en Senaat hun instemming hadden betuigd met de verklaring tot herziening van de grondwet, wat automatisch de ontbinding met zich bracht van het laatste "nationale" Belgische parlement. Die verklaring tot herziening van de grondwet hernam gewoon de vorige lijst voor zover de artikelen waarvan sprake nog niet waren aangepast. Kamer en senaat stemden ook in met de zogenoemde vermogenswet, die parlementsleden en hoge ambtenaren verplicht een staat van hun persoonlijk vermogen voor te leggen. Uiteraard werd de campagnesfeer in grote mate beïnvloed door het Agustagebeuren. Niemand dierf echt de grote schandaaltrom roeren, maar iedereen voelde het gewicht van het Agusta-zwaard. "het zou ons ook wel eens kunnen overkomen...."

Ben peiling in de Brusselse Franstalige krant *La Libre Belgique* van 27 maart liet zien dat de meeste kiesgerechtigde Belgen op dat ogenblik nog geen vaste electorale keuze hadden gemaakt. Voor elke stem kon dus gevochten worden. In het Franstalige landsdeel verliep de campagne opvallend rustig, zeg maar eentonig. De Franstalige partijen getuigden op minstens een punt wel van een opvallende eensgezindheid, over de federalisering van de sociale zekerheid zoals door sommigen aan Vlaamse kant gewenst, wilde politiek Franstalig België bij rege-riingsonderhandelingen niet eens horen spreken.

1 Zie over Agusta o.m.:

- Bats An, *Willy Gate*, 144 blz. Uitg. Dedalus
- Van Cauwelaert Rik, *De Agusta-crash*, 229 blz. Uitg. Globe.
- Van Dyck Fons, *Agusta overleven met een affaire*, 208 blz. Uitg. Van Halewyck

De Parti Socialiste kon zich aan verlies verwachten maar wist zich op de stembusdag toch weer "incontournable" of onmisbaar te maken voor wie een nieuwe regeringsmeerderheid op de been wilde brengen. De Franstalige Liberalen maakten een electorale afspraak met het Brusselse FDF met de duidelijke bedoeling het de Parti Socialiste zoniet ook in Wallonië dan toch minstens in het Hoofdstedelijk Gewest Brussel moeilijk te maken. Voor het overige maakten de Franstalige partijen zich duidelijk niet veel begoochelingen over grote verschuivingen op de verkiezingsdag. Dat was aan Vlaamse kant wel het geval en dat had twee oorzaken: uiteraard was er het Agusta-gebeuren maar er werd ook rekening gehouden met een mogelijk en door de meesten ook verwacht succes van Guy Verhofstadt en zijn VLD. Ook de Volksunie liet zich tijdens de campagne niet onbetuigd. Haar voorzitter Bert Anciaux stelde op het verkiezingscongres van zijn partij een overlevingsgrens van minstens 300.000 stemmen voor de Volksunie voorop. Werde dit cijfer niet gehaald dan zou hij de partij vragen zich uit te spreken over al dan niet verder bestaan van de VU. Zijn SP-collega Tobback had vroeger al gesteld dat voor de SP een score van minstens 20 procent essentieel was om aan een nieuwe regering te willen deelnemen. Met het Agusta-schandaal in zijn maag waagde de SP-voorzitter zich nadien nauwelijks nog aan voorspellingen, anderen deden dat graag in zijn plaats en spiegelde een ware electorale ravage voor, volgens sommigen zou de SP nauwelijks nog 15 procent halen. De Socialistische Partij kon wel rekenen op de publieke steun van een groep progressieve Vlamingen die een oproep "De SP is nodig" ondertekenden. De SP-voorzitter liet herhaaldelijk horen dat wat hem betrof er geen enkel bezwaar was tegen een heruitgave van de bestaande Dehaene-coalitie van Christendemocraten en Socialisten. Ook Jean Luc Dehaene liet er geen twijfel over bestaan dat hij een nieuwe rooms-rode coalitie best zag zitten, hij voegde er wel telkens aan toe "voor zover de kiezer dat natuurlijk wil". De herhaalde oproepen van de SP-voorzitter om na de verkiezingen de samenwerking voort te zetten liepen bijna te pletter op de klippen van het MAP-dossier dat sinds maanden de Vlaamse regering verdeelde. Op 15 maart kwam het binnen die Vlaamse regering zelfs tot een breuk omdat de bevoegde SP-minister Norbert De Batselier alsnog zijn Mestactieplan wilde laten goedkeuren door de Vlaamse regering ook al wees alles erop dat de CVP die in de voorbije maanden al het mogelijke had gedaan om elke vorm van een MAP onmogelijk te maken, op dat ogenblik zeker niet geneigd was alsnog het MAP van de SP'er De Batselier goed te keuren. Mits een paar dagen discreet overleg werd de breuk tussen CVP en SP gelijmd, niet zonder dat aan Franstalige kant een en ander werd uitgelegd als een mogelijk voorteken van een politieke partnernruil. De breuk lijmen betekende wel dat de CVP plechtig beloofde dat er voor het einde van het jaar "een" MAP zou zijn. De Vlaamse Christendemocraten stapten zonder aarzelen in het spoor van hun (federale) eerste-minister Dehaene, die als electoraal boegbeeld werd voorop gesteld. Dehaene werd door zijn partij wel verplicht om kandidaat te zijn voor de Senaat. Zelf koos hij voor de Kamer van Volksvertegenwoordigers omdat daar voortaan de politieke beslissingsmacht lag, maar hij ging toch naar de Senaat. Het nieuwe kiessysteem dat voor de Senaat de doorslag is van het kiessysteem voor de Europese verkiezingen met een groot kiesdistrict per taalgemeenschap, maakte van de verkiezingen voor de Senaat een heuse volksraadpleging, een monsterscore is als politieke machtsfactor niet onbelangrijk of onnuttig. Op 21 april stelde premier Dehaene onder grote belangstelling zijn persoonlijk feitelijk ontwerp van regeerprogramma voor "Sleutels voor morgen", een duidelijke herinnering aan het Sleutelplan van wijlen Gaston Eyskens in 1958. Het boekje dat eerst enkel in het Nederlands beschikbaar was, werd niet uitgegeven door een traditionele uitgever wel door het Limburgse bureau dat de verkiezingscampagne voor de CVP verzorgde. Pas enige tijd later werd ook

een Franstalige versie voorgesteld onder de titel "La societe de l'Information". Het Dehaenplan steunde op vijf grote doelstellingen:

- meer werk, nieuw werk en anders werken,
- een creatieve aanpak van de informatiemaatschappij,
- een duurzaam beleid voor een leefbare wereld,
- een gemoderniseerde sociale zekerheid en
- België inschakelen in de Europese top.

Na enige niet uitgesproken aarzeling maakte de CVP, die nog geen regeerprogramma had voorgesteld, van het Dehaene-Sleutelplan haar verkiezingsprogramma. Vanuit socialistische hoek werd voorzichtig maar toch niet mis te begrijpen, gesignaleerd dat uiteraard niet alles in het boekje zomaar kon, maar dat het geheel toch best bespreekbaar was. Daarmee was ook de toon gezet: Christendemocraten en Socialisten wilden samen blijven. Er was nog een grote onbekende: het mogelijk succes van de VLD van Verhofstadt. De VLD-voorzitter kreeg het in deze campagne vanwege CVP en SP bijzonder hard te verduren. Daarbij werd vooral op de man gespeeld en minder op de bal, het waren vooral de hervormingsplannen van Verhofstadt inzake de sociale zekerheid die het mikpunt waren. SP-voorzitter Tobback stelde zich aan de kiezer voor als de waarborg "Uw sociale zekerheid". Op het CVP-congres van zondag 7 mei in Gent liet partijvoorzitter Van Hecke er geen twijfel over bestaan: "met die VLD van die Verhofstadt" zou niet geregeerd worden zo stelde hij in zijn congres toespraak.

Een opvallende afwezige in deze campagne was de staatshervorming in de meest brede zin van het woord: de verkiezingen van 21 mei waren de eerste voor het nieuwe "federale" België met ondermeer de rechtstreeks verkiezing van de Vlaamse en de Waalse raad, parlementaire assemblees die zich volgens de letter van de wet niet mochten presenteren als "parlement". Over die toch wel historische nieuwigheid in het Belgische politieke systeem werd niet of nauwelijks gesproken. Meer nog, het had er alle schijn van dat binnen de partijen het verwezen worden naar een regionale assemblee eerder als een sanctie werd ervaren dan wel als een federalistische promotie. Wel aanwezig was de vrees voor wat algemeen werd omschreven als de "antipolitiek", zonder dat iemand duidelijk stelde wat daaronder diende te worden begrepen. Ondermeer de rectoren van de Vlaamse universiteiten vonden het nodig plechtig via een plechtige verklaring hun stem te laten horen in het debat rond "antipolitiek", een thema dat overigens vooral het Vlaamse electorale debat beheerste.

Agusta niet meegerekend, was deze verkiezingscampagne een opvallend rustige campagne, waarbij naar verluidt opvallend goed gekeken werd naar de verkiezingsdebatten op de vele televisiestations. De samenstelling van de lijsten verliep zonder veel schokken: veel nieuwe namen en enkele bekende namen die er niet meer bij zijn zoals de CVP'ers Paul De Keersmaeker, Gaston Geens en Hugo Weckx, de PSC'ers Beauthier en Pouillet, de PS'er Philippe Moureaux, Hugo Schiltz van de Volksunie.

2. De verkiezingen van 21 mei 1995

Voor een zeldzame keer is het gebruik van het predikaat "historisch" niet ten onrechte als men het heeft over de verkiezingen van 21 mei 1995: het waren inderdaad de eerste verkiezingen voor het "federale" België, zelf het resultaat van de voorlopig laatste staatshervorming van 1993, het Sint-Michielsakkoord. Zowel de Kamer van Volksvertegenwoordigers als de Senaat kregen niet alleen een

andere opdracht maar ook een nieuw uitzicht: in de Kamer nog maar 150 volksvertegenwoordigers in plaats van 212 en 40 rechtstreeks verkozen senatoren (plus nog 31 onrechtstreeks verkozen senatoren) in plaats van de 183 vroeger. Bovendien werden voor het eerst rechtstreeks verkiezingen georganiseerd voor de Vlaamse Raad en voor de Waalse Gewestraad. Een en ander maakt het vrij moeilijk om cijfermatige winst- en verliescijfers te vergelijken met vorige stembeurten.

Een algemene vaststelling dringt zich wel op: de verkiezingen van 21 mei zorgden niet voor grote verschuivingen. In Vlaanderen mag het Vlaams Blok rekenen op nieuwe winst, maar minder dan sommigen hadden gevreesd of verwacht. Guy Verhofstadt maakt van zijn VLD de tweede partij in Vlaanderen, maar die winst is onvoldoende om de meerderheid van Christendemocraten en Socialisten te doorbreken. Tegen alle verwachtingen in winnen de Vlaamse Socialisten in plaats van flink te verliezen, maar de Vlaamse Groenen van Agalev moeten dan weer electoraal inleveren. Bert Anciaux sleept zijn partij over de door hemzelf vooropgestelde eindmeet van minstens 300.000 stemmen.

In Wallonië zijn zowel de Parti Socialiste als ECOLO de grote verliezers, ook de PSC kalft verder af. Een bescheiden winst voor het Front National, uitgesproken winst voor de liberale partij van Jean Gol, de PRL die een kartel vormde met het Brusselse FDF. In Brussel scoort dat PRL-FDF-kartel voldoende om een plaats op te eisen in de Brusselse regering. Ook het Front National en het Vlaams Blok doen het goed in Brussel.

De Kamer van Volksvertegenwoordigers telt na 21 mei 1995 91 Nederlandstalige en 59 Franstalige verkozenen. Aan Vlaamse kant blijft de CVP de grootste partij met 29 verkozenen. De VLD is de tweede partij met 21 mandatarissen, gevolgd door de SP met 20 mandaten. Het Vlaams Blok heeft in de nieuwe Kamer van Volksvertegenwoordigers 11, de Volksunie en Agalev elk vijf verkozenen. Het socialistische en christendemocratische blok bekleden in de Kamer van Volksvertegenwoordigers elk 41 mandaten, de twee liberale partijen halen daar samen 39 verkozenen. Formeel moet een Belgische federale regering voortaan alleen nog in de Kamer van Volksvertegenwoordigers op een meerderheid kunnen rekenen, wat in dit geval dus verschillende coalitieformules mogelijk maakte.

De rechtstreekse verkiezing van veertig senatoren zorgde voor weinig spanning. In het Nederlandstalige kiescollege is de CVP met 7 verkozenen de grootste partij op de voet gevolgd door VLD en SP met elk 6 verkozenen. Het Vlaams Blok dat zoals voor de Kamer ook voor de verkiezingen voor de Senaat vrijwel overal winst boekt, heeft drie verkozenen, de VU twee en Agalev 1. Aan Franstalige kant is er zo mogelijk nog minder beweging: PS en PRL-FDF hebben elk 5 rechtstreeks verkozenen, de PSC 3 en ECOLO 2.

Bij die aantallen moeten nog de gemeenschapssenatoren en de gecoöpteerde senatoren worden gevoegd. Dat geeft voor de Senaat volgend eindresultaat: 12 senatoren voor de CVP, 11 voor de Parti Socialiste, 10 voor de VLD, 9 voor de PRL-FDF en voor de SP, 6 voor de PSC, 5 voor de Vlaams Blok, 3 voor de Volksunie en voor ECOLO, 2 voor Agalev. Rekening houdend met alleen maar de rechtstreeks verkozen federale vertegenwoordigers is de CVP in het federale parlement van 21 mei 1995 de grootste partij (29 volksvertegenwoordigers en 7 senatoren of 36 mandaten), Tweede op die ranglijst is de VLD met 27 mandaten of 21 volksvertegenwoordigers en 6 senatoren. De derde plaats wordt gedeeld door

SP en PS met elk in totaal 26 afgevaardigden, voor de PS is dat 21 + 5, voor de SP is dat 20 + 6. In het federale parlement staan drie Vlaamse partijen bovenaan de toptien lijst van de politieke partijen.

In Vlaanderen werd voor het eerst de Vlaamse Raad of het Vlaamse parlement rechtstreeks verkozen. Het ging om de verkiezing van 118 raadsleden, die er later nog 6 Vlaamse collega's - verkozenen uit de Brusselse Hoofdstedelijke Raad bijkregen. Ook hier blijven de Christendemocraten duidelijk de belangrijkste politieke factor met in totaal 37 verkozenen (35 plus 2 uit Brussel). Ook in de Vlaamse Raad wordt de VLD de tweede partij met 27 mandaten (26 plus 1 Vlaamse Brusselaar). De Vlaamse Socialisten volgen ook hier op de voet met maar 1 zetel verschil, 26 verkozenen (25 plus 1 Vlaamse Brusselaar). Het Vlaams Blok is in de Vlaamse Raad de afgetekende vierde grootste partij met 17 verkozenen (15 plus 2 Vlaamse Brusselaars). De Volksunie volgt op afstand met 9 verkozenen, Agalev 7 en de Union des Francophones, UF heeft 1 verkozene. De UF wordt gevormd door een samengaan van alle Franstalige partijen in de Vlaamse rand rond Brussel waar de partij goed 44.000 stemmen verzamelde met opvallende hoogtepunten in het kanton Zaventem (26,6 procent van de stemmen) en in de kantons Halle (ruim 18 procent) en Meise (meer dan 10 procent). Uitgerekend werd dat bijna 12 procent van de kiezers voor de Franstalige lijst UF in de zes Vlaamse kantons waar die partij deelnam aan de verkiezingen. Lijsttrekker en verkozene voor het UF is Christian Van Eycken, burgemeester van de faciliteitengemeente Linkebeek. Tijdens de installatievergadering van de Vlaamse Raad probeerde VU-raadslid Etienne Van Vaerenbergh tevergeefs de verkiezing van de UF-verkozene ongedaan te maken op basis van een decreet van de Vlaamse Raad dat wil dat verkiezingen gebeuren op basis van eentalige stembrieven wat in de rand rond Brussel niet zou gebeurd zijn. Ook in de Vlaamse Raad maakte de verkiezingsuitslag verschillende coalitieformules mogelijk.

Ook de 75 leden van de Waalse Gewestraad werden op 21 mei 1995 voor het eerst rechtstreeks verkozen. En ook dat gebeurde zonder echt geschiedenis te schrijven. De Parti Socialiste blijft in de Waalse Gewestraad met 30 verkozenen afgetekend de sterkste partij, ook en vooral omdat geen coalitieformule zonder die partij rekenkundig mogelijk is tenzij drie partijen willen meedoen. Het kartel PRL-FDF is de tweede sterkste partij met 19 verkozenen, de PSC haalt er 16, ECOLO 8 en het Front National 2. De Franse Gemeenschapsraad is in het federale België de enige parlementaire assemblee die niet rechtstreeks wordt verkozen, maar samengesteld uit de verkozenen van de Waalse Gewestraad en van de Brusselse Hoofdstedelijke Raad. De Raad telt nu 94 leden, de 75 leden van de Waalse Gewestraad en 19 Franstalige verkozenen uit Brussel. De Parti Socialiste is ook hier afgetekend de eerste partij met 35 mandaten, het kartel PRL-FDF volgt op de tweede plaats met 29 verkozenen, de PSC heeft er 18, ECOLO 10 en het Front National 2. Dat maakte "maar" 93 omdat tijdens de eerste bijeenkomst van de Franse Gemeenschapsraad werd vastgesteld dat een Waalse verkozene ook verkozen was voor de Duitse Gemeenschapsraad en dus niet op de koop toe kon zetelen in de Franse Gemeenschapsraad. Een wetwijziging was nodig om een en ander goed te maken, zodanig dat de opvolger van het betrokken lid, de liberaal Andre Damsaux uiteindelijk toch zitting kon nemen in de Franse Gemeenschapsraad.

De Brusselse Hoofdstedelijke Raad werd al bij de oprichting van de instelling in 1989 rechtstreeks verkozen. Het was de enige stembusslag waar dit keer met enige spanning werd naar uitgekeken. De Vlaamse partijen in Brussel deden het met uitzondering van het Vlaams Blok opvallend slecht: die partij weet haar po-

sitie in stemmenaantal duidelijk te versterken, de andere partijen verliezen allen opvallend veel stemmen in vergelijking met de verkiezingen van 1989. Met de winst van het Vlaams Blok zakten de Vlaamse partijen in Brussel van 66.990 stemmen naar 56.746, een verlies van ruim tienduizend stemmen, goed voor 1 zetel. Er blijven in het Brusselse parlement nog maar 10 in plaats van 11 Vlaamse verkozenen: 3 CVP, 2 Vlaams Blok, 2 VLD, 2 SP en 1 Volksunie. Aan Franstalige kant bleef de verwachte verschuiving ten gunste van het PRL-FDF kartel niet uit: die partij wordt in het Brusselse parlement met 28 zetels (+1) de grootste, gevolgd door de Parti Socialiste 17 (-1), de PSC 7 (-2) ECOLO 7 (-1) en het Front National 6 (+4). In de Brusselse Hoofdstedelijke Raad is de winst van uiterst rechts het sterkst. De Brusselse regering is de enige waar aan politieke partnerruil moest worden gedaan: regeren zonder de Franstalige Liberalen was hier immers niet mogelijk. De PSC werd verzocht aan de kant te gaan staan en deed dat zonder veel morren.

Er is tenslotte nog de rechtstreekse verkiezing van de 25 leden van de Raad voor de Duitse Gemeenschap, die voor de derde keer rechtstreeks werden verkozen. De eerste keer gebeurde dat in 1986. De verhoudingen blijven ook hier zo goed als ongewijzigd: 10 zetels voor de Christendemocraten (+2), 5 voor de Liberalen (s.q.), 4 voor de Socialisten (s.q.), 3 voor de Groenen (-1) en 3 Partei Jugend Unabhängigkeit, PJU, waarin de vroegere PDB is opgegaan (verlies van 1 zetel). Ook in de Duitse Gemeenschap werd aan politieke ruil gedaan, de Liberalen werden bedankt, Christendemocraten en Socialisten doen alleen verder.

Conclusie: weinig of geen verschuivingen, wel een versterking van het Vlaamse gegeven op het federale vlak. De Vlaamse (uittredende regeringspartijen) CVP en SP doen het goed, de uittredende Franstalige meerderheid doet het duidelijk niet goed bij de kiezer, maar dat gebeurt allemaal zo federaal-evenwichtig dat de coalitie van Christendemocraten en Socialisten van Dehaene I niets moest vrezen. De twee liberale partijen komen versterkt uit de stembus, terwijl de twee groene partijen op de avond van de verkiezingszondag moeite hebben om hun ontgoocheling niet al te sterk te laten zien. Vlaams Blok en Front National maken geen sprongen, maar versterken onbetwistbaar hun positie.

3. Zes nieuwe regeringen vormen.

Zoals gebruikelijk na verkiezingen ging premier Dehaene maandag 22 mei naar de koning om het ontslag van zijn regering aan te bieden. Veel tijd om op adem te komen kreeg de uittredende premier niet: zondag 28 mei al werd hij door de koning belast met de opdracht een nieuwe regering te vormen. Van tussenstappen bijvoorbeeld naar de Liberalen toe of de aanduiding van een informateur was geen sprake. Voor een zeldzame keer waren verschillende coalitiefomules rekenkundig mogelijk, maar daarmee werd geen rekening gehouden, de voortzetting van de coalitie van Christendemocraten en Socialisten was het vooropgestelde doel dat door de kiezer niet onmogelijk was gemaakt. Koning Albert hield het tijdens die enkele dagen tussen de verkiezingen en de aanduiding van Jean Luc Dehaene als formateur bij traditionele ontmoetingen: de voorzitters van Kamer en Senaat, partijvoorzitters en prominenten uit de sociale en economische wereld.

Maandag 29 mei had de formateur een eerste ontmoeting met de voorzitters van uittredende meerderheid. Vooraf had hij een kort gesprek met de voorzitters

van de twee liberale partijen om hen formeel te laten weten dat VLD en PRL-FDF er niet aan te pas zouden komen, tenminste als Christendemocraten en Socialisten tot afspraken konden komen. Voor VLD-voorzitter Guy Verhofstadt was dit het begin van het einde van zijn voorzitterschap. Op 1 juni bevestigde hij zelf deze algemene verwachting. Zondag 16 september kregen de VLD-partijleden de kans een opvolger te kiezen: al in de eerste ronde werd Herman De Croo verkozen met net niet de helft van de stemmen. Algemeen werd dit uitgelegd als het stopzetten of het minstens terugschroeven van de vernieuwingen die Verhofstadt wilde doorvoeren. Zijn belangrijkste tegenspeler bij die verkiezingen was Patrick Dewael, de gedoodverfde opvolger van Verhofstadt gaf al na de eerste ronde riddelijk toe dat hij kansloos was tegen De Croo.

Tijdens zijn eerste en ook laatste ontmoeting met de pers als formateur, stelde Dehaene uitdrukkelijk dat het ging om echte politieke onderhandelingen en niet om een snelle remake van de uittrekkende coalitie. Toch zou een en ander zo snel en vooral zo rimpelloos verlopen dat de indruk overheerste dat vooraf minstens mondelinge afspraken waren gemaakt. Tenminste voor zover de kiezer "een en ander" niet onmogelijk maakte. Dinsdag 30 mei begonnen de onderhandelingen op basis van een nota van formateur Dehaene met daarin vijf grote uitgangspunten:

- meer werk en vooral nieuw werk,
- een diepgaande hervorming van de sociale zekerheid "nog voor het einde van het jaar",
- het halen van de drie procent begrotingsnorm van Maastricht,
- een leefbare samenleving,
- en de vernieuwing van de democratie en de rechtsstaat.

Communaautaire problemen in het bijzonder, de staats hervorming in het algemeen kwamen voor het eerst sinds lang niet of nauwelijks ter sprake. Herhaaldelijk moesten de federale onderhandelingen wat vertraagd worden om de besprekingen voor de gewest- en gemeenschapsregeringen te vergemakkelijken. Niet zelden immers zaten dezelfde onderhandelaars rond een andere gesprekstafel.

Zondag 18 juni, niet eens een maand na de verkiezingsdatum was de politieke afspraak voor een nieuwe federale regering rond. Zoals verwacht kon Dehaene zichzelf opvolgen aan het hoofd van een nieuwe regering van Christendemocraten en Socialisten. Het regeerprogramma, 73 bladzijden lang was in grote mate een kopie van het oorspronkelijk beleidsplan van formateur Dehaene dat "maar" 43 bladzijden telde. Opvallend was wel dat over de grote opdrachten (begroting, sociale zekerheid en werkgelegenheid) in het regeerakkoord wel krachtlijnen werden vastgelegd maar nauwelijks of geen concrete afspraken. In zijn formateursnota had Dehaene ook een strak tijdschema vastgelegd voor die grote opdrachten, maar die agenda sneuvelde blijkbaar tijdens de onderhandelingen. Donderdag 22 juni kreeg de nieuwe coalitie het zo goed als bijna eenparig groen licht op de partijcongressen van de vier partijen. De tweede regering Dehaene, 15 ministers en 2 staatssecretarissen, zoals die op 23 juni werd voorgesteld was op enkele nieuwe gezichten na een kopie van de vorige. De PS'er Yvan Yliefc komt in de plaats van zijn partijgenoot Jean- Maurice Dehousse op Wetenschapsbeleid. Dehousse was na de gemeenteraadsverkiezingen van oktober 1994 uit de nationale politiek gestapt om burgemeester van Luik te worden. Zijn partijgenoot André Flahaut wordt minister voor ambtenarenzaken. De West-Vlaamse CVP'er Stefaan De Clerck neemt justitie over van de PSC'er Wathélet, die naar defensie overstapt. Reginald Moreels, CVP, oud-voorzitter van Artsen zonder Grenzen wordt staatssecretaris voor ontwikkelingssamenwerking en de SP'er Jan Peeters wordt

staatssecretaris voor "veiligheid, maatschappelijke integratie en leefmilieu". Deze nieuwe bevoegdheid werd algemeen uitgelegd als een signaal naar koning Albert toe die sinds zijn aantreden opvallend veel interesse toonde voor het probleem van de verkeersveiligheid. Uit het vorige kabinet verdwenen Robert Urbain (PS), André Bourgeois (CVP) en Jacques Santkin (PS). Vrijdag 30 kreeg de nieuwe regering met 80 stemmen tegen 61 bij 1 onthouding het vertrouwen van haar meerderheid in de Kamer van Volksvertegenwoordigers. In de Senaat werd even nog aangedrongen om ook daar de regeringsverklaring te horen, maar daar werd niet op ingegaan. In het federale België beslist alleen de Kamer van Volksvertegenwoordigers over "leven of dood" van een federale regering.

4. De andere regeringen

a. De Vlaamse regering

Meteen na de verkiezingszondag al gaf CVP-voorzitter Van Hecke aan de uittredende Vlaamse regeringsleider Luc Van den Brande opdracht om besprekingen te beginnen voor de vorming van een nieuwe regering. Ook hier was de keuze duidelijk: de voortzetting van de vorige meerderheid ook al heeft die in de Vlaamse Raad een meerderheid van maar 63 stemmen of 1 stem overschot. Een samengaan van CVP en VLD leverde 64 stemmen op of 2 stemmen overschot. De Volksunie hoopte alsnog als derde partner gevraagd te worden, maar kreeg spoedig te horen dat ze daar niet moest op rekenen. Het grootste struikelblok voor de reductie van de uittredende Vlaamse coalitie, het Mestactieplan kon zonder al te veel moeite worden «opgelost»: SP-minister De Batselier die in de vorige Vlaamse regering het MAP onder zijn bevoegdheid had ruilde een portefeuille voor het voorzitterschap van de Vlaamse Raad. Formeel gebeurde dat op eigen initiatief omdat De Batselier zich meer wilde bezighouden met de stad Dendermonde waar hij nu ook burgemeester was. Woensdag 14 juni was het nieuwe Vlaams regeerakkoord rond, op 20 juni legde de tweede regering Van den Brande de eed af in de Vlaamse Raad. Nieuwkomers zijn de CVP'er Eric Van Rompuy, - onder Van den Brande I de meest uitdrukkelijke tegenstander van het MAP van De Batselier, - die nu bevoegd wordt voor economie, landbouw en media, zijn partijgenoot Luc Martens die de nieuwe cultuurminister wordt. Eddy Baldewijns, SP, ruilt zijn voorzitterszetel in de Vlaamse Raad voor een portefeuille in de Vlaamse regering. Anne Van Asbroeck (SP), ambtenaar in Brussel en geen lid van de Vlaamse Raad, wordt bevoegd voor Brusselse aangelegenheden en het gelijke-kansenbeleid. Afgesproken werd dat zij na twee jaar haar portefeuille ruilt met een vertegenwoordigster van de CVP. De CVP heeft 5 vertegenwoordigers in de Vlaamse regering, de Socialistische Partij 4 met daarbij het voorzitterschap van de Vlaamse Raad.

b. De Waalse Gewestregering

Op dezelfde dag als de Vlaamse regering legde in Namen ook de nieuwe Waalse Gewestregering de eed af. Ook hier bleven Christendemocraten en Socialisten samen. Zowel voor de Waalse Gewestregering als voor de samenstelling van de Franse Gemeenschapsregering hadden de onderhandelaars vooral last met een groot struikelblok, de financiering van de noodlijdende Franse Gemeenschap, meer bepaald de rekening voor het Franstalig onderwijs. Uiteindelijk werd ook hiervoor een oplossing gevonden door extra middelen te gaan halen in de begroting van de Franse en de Vlaamse Hoofdstedelijke Gemeenschapscommissie. De Waalse Gewestregering die opnieuw geleid wordt door de PS'er Robert Col-

lignon telt vier PS-ministers onder wie burgemeester Van Cauwenberghe van Charleroi, die binnen de partij lange tijd op de zijlijn stond omwille van zijn uitgesproken sympathie voor Jose Happart. De PSC levert drie ministers. Guy Spitaels, PS, wordt voorzitter van de Waalse Gewestraad. De Franse Gemeenschapsregering die eveneens op 20 juni geïnstalleerd werd, wordt geleid door Laurette Onkelinx en telt twee ministers uit de Waalse Gewestregering en een minister uit de Brusselse regering (3 PS en 1 PSC). De Franse Gemeenschapsraad zelf blijft onder het voorzitterschap van mevrouw Anne-Marie Corbisier, PSC.

c. De Brusselse Hoofdstedelijke regering.

Donderdag 22 juni, daags voor de vorming van de federale regering dus, is ook de nieuwe Brusselse regering een feit. Aan Vlaamse kant komen dezelfde partijen en dezelfde ministers terug (1 CVP, 1 SP en 1 VU), aan Franstalige kant moest de PSC noodgedwongen het veld ruimen voor het PRL-FDF kartel dat nu de sterkste Brusselse partij is. Brussel is dus de enige plaats waar Christendemocraten en Socialisten hun afspraak om alleen samen te gaan niet kunnen volhouden. Charles Piqué, PS, volgt zichzelf op als voorzitter van die hoofdstedelijke regering. Het PRL-FDF kartel krijgt drie mandaten en het voorzitterschap van de Brusselse Hoofdstedelijke Raad voor Armand De Decker, PRL. De Brusselse regering telt dus zes partijen, 3 Franstalige en 3 Vlaamse. Brussel is dus de plaats waar de federale partijen noodgedwongen de politieke assymetrie moesten "ondergaan".

d. De Duitse Gemeenschapsregering.

Ook de onderhandelingen voor de vorming van de regering van de Duitse Gemeenschap verliepen zonder veel omhaal, alleen werd zoals reeds aangestipt de liberale partner uit de vorige coalitie gewipt ten gunste van de socialisten. Al op 13 juni was de nieuwe Duitse Gemeenschapsregering onder leiding van Joseph Maraite, (CSP, christendemocraat) gevormd. De ploeg telt nu twee Christendemocraten en een Socialist².

D. Tweede regering Dehaene van start

Donderdag 8 juni waren de nieuw verkozen Kamer van Volksvertegenwoordigers en Senaat voor het eerst samengekomen. Vrijdag 30 juni kon de federale regering Dehaene 2 aan de slag na de vrijwel geruisloze goedkeuring in de Kamer van Volksvertegenwoordigers van de regeringsverklaring.

- Ontslag Melchior Wathelet

Maandag 4 september zorgde PSC-minister Melchior Wathelet voor een eerste spanningsmoment: hij leverde zijn ministerpost in voor het ambt van rechter bij het Europese Hof van Justitie. Hij werd opgevolgd door zijn partijgenoot Jean-Pol Poncelet, die enkele maanden later zelf kandidaat zou zijn om PSC-voorzitter Gerard Deprez op te volgen toe die er begin 1996 de brui aan gaf. Premier Dehaene liet weten dat hij deze nieuwe machtswissel op defensie (Delcroix, Pinxten, Wathelet, Poncelet op niet eens twee jaar tijd!) niet zou accepteren.

² Over de verkiezingen en de vorming van een nieuwe meerderheid: PLATEL Marc, Dehaene Van I tot II, 125 blz. Uitg. Davidsfonds.

- Verlenging huurwet

Zoals aangekondigd in de regeringsverklaring werd de zogenoemde huurwet Wathélet van 1991 verlengd tot einde 1996. Daardoor werden de huurcontracten die werden afgesloten op basis van de tijdelijke huurwet van 1987 met een jaar verlengd.

- Blokkering prijzen geneesmiddelen: op een rondetafelconferentie op 23 november tussen regering en farmaceutische industrie wordt beslist de prijzen van geneesmiddelen op 1 januari 1996 voor een jaar te blokkeren. Op 11 december sloten artsen en ziekenfondsen wel een nieuwe tarievenakkoord voor de komende twee jaar. Alle honoraria worden met 1,3 procent verhoogd, zowel voor de huisartsen als voor de specialisten.

- Burgerwachten en zenuwachtigheid binnen de meerderheid:

Tijdens de eerste weken van het politieke rentree was er heel wat te doen rond de oprichting van burgerwachten in een aantal Vlaamse gemeenten. Dit gaf vooral tussen CVP en SP aanleiding tot nogal wat geruzie, waarbij de Vlaamse Socialisten zegden niet voor te zijn en de CVP uitdrukkelijk pro was. Een en ander had geen weerslag op het regeringswerk. Toch was dit maar een eerste signaal van een groeiende zenuwachtigheid binnen de meerderheidspartijen en dat op basis van een reeks kleine incidenten. SP-Pensioenminister Colla bijvoorbeeld opende met opmerkelijke persoonlijke bekentenissen een onverwacht debat over euthanasie, zijn partijgenoot Vande Lanotte, minister van binnenlandse zaken maakte ophef door publieke bekentenissen over persoonlijk drugsgebruik, CVP-staatssecretaris voor ontwikkelingsamenwerking Moreels kwam onder vuur te liggen naar aanleiding van een schandalendossier in de pers over misbruiken bij het ABOS, de Parti Socialiste lanceerde een nota over de legalisering van soft drugs, kortom voldoende om naar de buitenwereld toe minstens de indruk te geven dat het tussen Christendemocraten en Socialisten toch niet zo boterde. Op 6 december zag premier Dehaene zich genooddaakt toe te geven aan de uitdrukkelijke vraag van zijn eigen partijvoorzitter Johan Van Hecke voor een formele ontmoeting tussen de regeringsleider en de voorzitters van de vier meerderheidspartijen. Na afloop daarvan beloofde iedereen voortaan al het mogelijke te doen om nieuwe wrijvingen te voorkomen. Premier Dehaene ging in de daarop volgende weken door met stil ontmijningswerk: zo kregen de socialistische partners de waarborg dat de "hervorming" van de sociale zekerheid zou worden beperkt tot wat hij zelf omschreef als een "behoedzame modernisering". Niet alleen de premier maar ook de sociaal-economische wereld keken intussen met grote argusogen naar het opvallend scherp sociaal conflict in Frankrijk, waar de regering als een pletwals wilde werk maken van de hervorming van de sociale zekerheid. Het risico dat de Franse sociale brand zou overslaan naar Brussel was inderdaad niet ondenkbaar: de ontevreden ambtenaren betoogden op 13 december door Brussel, bij de NMBS liep de sociale spanning op, RMT had dringend nood aan extra middelen en SABENA kwam meer dan eens in het nieuws omwille van sociale conflicten.

a. De begroting voor 1996

Dinsdag 3 oktober was de nieuwe regering rond met haar eerste grote opgave, de begroting voor 1996.

De voorbereidende discussie was begonnen meteen na vorming van de nieuwe regering met een eerste proefballon van PSC minister van financiën Maystadt

Hij stelde de invoering voor van een veralgemeende sociale bijdrage, een voorstel dat uiteindelijk niet werd weerhouden. Begrotingsminister Herman Van Rompuy liet begin september weten dat de te verwachten inspanning veel zwaarder zou zijn dan algemeen werd verwacht, zo'n honderd miljard te besparen in plaats van de verwachte 85, tenminste als de regering zoals vooropgesteld in het regeerakkoord tijdig de 3 procent - Maastrichtnorm tijdig wilde halen. Tussendoor had SP-voorzitter Tobback zijn voorstel gelanceerd, een vermogensbelasting. Op 3 oktober presenteerde de regering het resultaat van haar dagenlang cijferen, wiken en wegen in de afzondering van het kasteel van Hertoginnedal. Het werd een omvangrijk drieluik: een algemene verklaring over het regeringsbeleid, een meerjarenplan voor de werkgelegenheid, de sociale zekerheid in 1996 en uiteraard ook de openbare financies voor het volgend jaar.

Zoals gepland wordt de 3 procent norm van Maastricht gehaald. Daartoe worden ondermeer maatregelen genomen om de schuldenlast verder af te bouwen richting een tekort dat tegen het jaar 2013 niet meer mag bedragen dan 60 procent van het bruto binnenlands product. Een en ander moet er voor zorgen dat België op 1 januari 1999 volwaardig lid kan worden van de Europese Monetaire Unie. Samen met de begroting werd ook een beperkt tewerkstellingsplan voorgelegd.

De begroting

- De meest in het oog springende besparings - en andere maatregelen zijn:
- een verhoging van de accijns op benzine met uitsluiting van diesel,
 - het BTW - tarief van 20,5 procent wordt 21 procent,
 - het BTW - tarief voor collectieve sociale woningbouw wordt tijdelijk gehalveerd tot 6 procent,
 - de roerende voorheffing wordt opgetrokken van 13,39 procent naar 15 procent,
 - extra maatregelen ter bestrijding van de fiscale fraude.

De sociale zekerheid

Aan de nochtans in het vooruitzicht gestelde grondige hervorming van de sociale zekerheid werd tijdens het opstellen van de begroting niet geraakt. Wel werden ook in die sector maatregelen genomen die hun weerslag hebben op de overheidsuitgaven. Zo bijvoorbeeld:

- moeten hoge of dubbele pensioenen voortaan voorafbetalingen doen,
- wordt besparend gesleuteld aan enkele werkloosheidsformules,
- wordt ruim 13 miljard minder gependend voor de ziekteverzekering
- wordt de eerder ingevoerde crisisbijdrage voor de sociale zekerheid verhoogd.

Werkgelegenheidsplan

Omdat werkgevers en werknemers er niet in geslaagd waren een nieuwe sociale afspraak te maken, was de regering Dehaene verplicht zelf maatregelen te nemen en dat resulteerde in een zogenoemd meerjarenplan voor de werkgelegenheid. Daarin mobiliseert de regering voor 1996 in totaal 7 miljard frank voor diverse vormen van loonlastvermindering. Daarvan gaat 4 miljard naar de lage lonen. Deze bijkomende inspanning komt bovenop al bestaande maatregelen,

zoals de maribel-operatie voor exportgerichte en arbeidsintensieve ondernemingen. De globale verlichting van de loonlast wordt op deze manier in 1996 naar ruim 60 miljard opgetrokken. Voor de jongeren komt er een "eerste werkervaringscontract"

Over dit drieluik werd dinsdag 28 en woensdag 29 november een debat zonder verrassingen gehouden in de Kamer van Volksvertegenwoordigers. Pas later zou begrotingsminister Herman Van Rompuy toegeven dat de begroting voor 46 miljard eenmalige maatregelen omvatte, wat door de Europese Commissie werd beantwoord met de opmerking dat België bij ongewijzigd beleid in 1997 weer boven de drie procentnorm zou uitsteken. Van de drievoudige uitdaging die premier Dehaene oorspronkelijk nog voor de jaarwisseling wilde beantwoorden, begroting, sociale zekerheid en werkgelegenheid, was geen enkele definitief beantwoord.

b. Buitenlands- en defensiebeleid

Buitenlandse zaken werd in 1995 uiteraard fel gehandicapt door de Agustaperikelen en de daarmee gepaard gaande opeenvolgende personeelwisselingen aan het hoofd van dat departement. Ook op Defensie kreeg nieuwkomer Karel Pinxten (CVP), opvolger van zijn partijgenoot Leo Delcroix nauwelijks tijd om zich te profileren. Delcroix moest opstappen na een rel rond verhalen over een villa in het zuiden van Frankrijk.

- Op 27 januari werd positief gereageerd op de vraag van de Verenigde Naties voor bijkomende middelen voor ex-Joegoslavië. Voorgesteld werd meer manschappen te sturen en/of bijkomend materiaal. De kostprijs werd geraamd op minstens 10 miljoen frank per maand ten laste van de begroting van Landsverdediging. Nog in verband met Joegoslavië werd op 7 april door de regering beslist dat ons land daadwerkelijk justitieel zal meewerken aan het Internationaal Tribunaal voor Joegoslavië en aan het Internationaal Tribunaal voor Rwanda. Wat dat laatste land betreft werd op 28 april de vroegere beslissing bevestigd om de bilaterale hulp aan dat land op te schorten in afwachting van een diepgaande onderzoek naar de omstandigheden van de slachtpartijen in dat land en de identificatie van de verantwoordelijken daarvoor. Op 14 juni al werd deze maatregel weer ongedaan gemaakt en dit in de lijn van het Europese optreden tegenover Rwanda en gezien de verbintenissen van de Rwandese regering ondermeer ten gunste van de terugkeer van de vluchtelingen. Nog in verband met ex-Joegoslavië werd op 17 maart een financieel embargo beslist tegen de republiek Bosnië-Herzegovina. Half september werd beslist 110 miljoen extra uit te trekken voor noodhulp aan de vluchtelingen in Rwanda en in ex-Joegoslavië. Nog in verband met Rwanda, ontstond in het najaar nogal wat rumoer rond berichten waaruit bleek dat zowel de legerleiding als de toenmalige minister van defensie Leo Delcroix op de hoogte waren van de geplande volkenmoord in dat land. Op 23 november legden slachtoffers van die volkenmoord klacht neer tegen de ex-minister "wegen nalatigheid en niet verlenen van hulp aan personen in gevaar."

- Op 1 januari nam België het Schengen-voorzitterschap op zich. In de daarop volgende maanden kwam het tussen Brussel en Parijs herhaaldelijk tot discussies omdat de Fransen het Schengenakkoord niet zomaar willen toepassen. Op de ministerraad van 17 februari werden overigens voor eigen land bijkomende maatregelen genomen in verband met de toepassing van Schengen. Zo werd vast-

gelegd waar voortaan nog extra grenscontroles zullen worden uitgevoerd en wie die controles zal doen.

In verband met het statuut van de Belgische strijdkrachten in Duitsland werd een zogenoemde aanvullende Overeenkomst aanvaard die de rechtspositie van die strijdkrachten regelt. Een en ander betekent dat die Belgische strijdkrachten in Duitsland ondermeer inzake arbeidsrecht en milieuverplichtingen veel meer dan voorheen onderworpen zijn aan de Duitse wetgeving. De Aanvullende Overeenkomst kwam er op vraag van Duitsland en slaat op alle Navotroepen in dat land.

- In eigen land werd vanaf 1 maart 1995 de dienstplicht definitief afgeschaft. Alle dienstplichtigen op die dag nog onder de wapens werden naar huis gestuurd. Defensie kreeg ook toestemming voor enkele militaire aankopen: nieuwe Howitzer 105 kanonnen, 54 gepantserde voertuigen op wielen voor de Para-commandobrigade (kostprijs 1,2 miljard), 4 nieuwe kustmijnenvegers in glasvezelsterke polyester, modernisering van de radarsystemen van de drie fregatten van de Zeemacht (365 miljoen), de verdere ontwikkeling het wapensysteem "antitank derde generatie middellange dracht, cijfertoestellen voor een telecommunicatienetwerk voor het leger, wisselstukken voor de FN-bewapening (34 miljoen), een testbank voor de opleiding van C 130 piloten (50 miljoen), de eventuele plaatsing van raketlanceerbuizen op de heliocopter A 109 BA, simulatiemodellen voor land en vluchtoperaties en de aanpassing van het informaticatiesysteem van het Defensieinstituut.

- In het najaar werd ook beslist over de opvolging van stafchef Jose Charlier, die op 1 oktober met pensioen ging. Hij werd vervangen door admiraal Willy Herteleer, chef van de zeemacht en meteen ook de eerste zeemacht-officier aan het van het Belgisch leger. De benoeming van de Vlaming Herteleer werd algemeen uitgelegd als een poging tot compromis na de moeilijke periode binnen de legerstaf onder leiding van generaal Charlier.

- Belangrijkste andere beslissingen in verband met het buitenland:

= Voor twee ruimteprojecten geleid door het Belgisch Instituut voor Ruimte en Aeronomie samen met Rusland werd een aanvullende financiering goedgekeurd. Het Mirasproject en het Spiacamproject zullen samen ongeveer 720 miljoen kosten en zorgen voor industriële bestellingen in de drie gewesten.

= Een handelsovereenkomst tussen de BLEU en de republiek Georgië ondermeer ter bescherming van de wederzijdse bevordering en bescherming van investeringen werd goedgekeurd.

= Tussen België en Zuid-Korea werd een overeenkomst goedgekeurd ter voorkoming van dubbele belastingen en ontduiking van inkomstenbelastingen.

= Het Belgisch-Luxemburgs verdrag over sociale zekerheid voor grensarbeiders werd goedgekeurd en vervangt het vorige verdrag van 16 november 1959.

= In Zuid-Afrika kregen drie hulporganisaties financiële steun.

= Op 7 april verklaarde België zich bereid mee te werken aan het N.U.R.P-project voor Oeganda. Het gaat om een plurisectorieel regionaal ontwikkelingsproject dat onder leiding staat van de Wereldbank.

- Begin september keurde de nieuwe regering 10 miljoen steun goed voor de Palestijnse Autoriteit van de zgn. "autonome gebieden".

c. Andere ontwikkelingen en beslissingen op federaal vlak.

1995 was een verkiezingsjaar, bovendien doorkruist door een wel erg ongewone Agusta-storm en dus geen gemakkelijk jaar voor beleidsmensen die beslissingen wilden doordrukken.

- De verdere privatisering en omschakeling van overheidsinstellingen:

= Op 31 maart werd het Koninklijk Besluit goedgekeurd tot omvorming van het Centraal Bureau voor Hypothecair Krediet (CBHK) in een publiekrechtelijke naamloze vennootschap.

= De ministerraad van 7 april keurde het reglementair kader goed voor de telecommunicatie in ons land. Bij die gelegenheid werd ook duidelijk afgebakend welke overheid in dit domein voor wat bevoegd is. Het reglement is belangrijk voor de verdere liberalisering van de markten.

= Ingrijpender was uiteraard de regeringsbeslissing van 28 juli om het bod van de ASLK op de NMKN te weerhouden. De koper moet zich ondermeer verbinden om het geheel van het personeel van de NMKN met inbegrip van het agentennetwerk, over te nemen. Een en ander gaf aanleiding tot een nogal geruchtmakende rel tussen de twee bidders, ASLK en Bacob/DVV Verzekeringen die in laatste instantie toch nog op de proppen kwam met een nieuw bod. Uiteindelijk werd op 8 september toch beslist dat ASLK-Bank het overheidsaandeel in de NMKN kon kopen.

= Terzelfdertijd werd Mobistar, een consortium van het Franse Telecom en het Belgische Telinfo aangewezen als tweede GSM-operator in ons land.

= Nog begin september werd beslist een zogenaemde "significante" deelneming in het Nationaal Instituut voor het Landbouwkrediet over te dragen aan Swiss Life.

= Op 14 december kiest de regering het bedrijf Ameritech-Singapore Telecom-Tele-Danmark als strategische partner voor Belgacom. Het consortium betaalt 73,3 miljard voor net niet de helft van Belgacom.

d. Politiek, justitie en media.

In de verklaring tot herziening van de grondwet werd ook artikel 150 in zijn geheel opgenomen, het artikel dat een juryrechtspraak waarborgt voor persmisdrijven. Het is de eerste keer sinds 1830 dat deze grondwetsbepaling voor herziening vatbaar wordt verklaard. In de regeringsverklaring Dehaene II wordt uitdrukkelijk gesteld dat aan het parlement zal gevraagd worden de correctionalisering van persmisdrijven te onderzoeken. Een en ander gaf aanleiding tot flink wat weerwerk in de pers zelf. Maar ook anderen lieten zich in deze discussie niet onbetuigd. Zo werden naar aanleiding van de opening van het gerechtelijk jaar, najaar 1995 nogal wat opmerkelijke toespraken gehouden door prominente magistraten onderwie procureur-generaal Velu van het Hof van Cassatie. De Senaat zorgde alvast voor een opmerkelijke primeur door van 7 tot 9 december 1995 een drukbijgewoond colloquium te organiseren waar politici, magistraten, journalisten en mediadeskundigen uit binnen- en buitenland het woord voerden. Uit verklaringen van verschillende senatoren bleek alvast dat de correctionalisering van persmisdrijven politiek weinig kansen op slagen had. Politieke initiatieven om ten overstaan van de pers wetgevend op te treden bleven vooralsnog uit, ook al liet de nieuwe minister van justitie Stefaan De Clercq herhaaldelijk horen dat hij "er werk zou van maken". Zijn collega van binnenlandse zaken Vande Lanotte had intussen wel maatregelen genomen om de relatie politiediensten en pers duidelijker te omschrijven. Het ging daarbij meer bepaald om de georganiseerde toe-

gang van televisieprogramma-makers bij noodsituaties of bij politieingrijpen. In navolging van buitenlandse voorbeelden wilden ook Vlaamse televisiestations programma's maken waarbij politie, rijkswacht en hulpdiensten vooraf tipten over op komst zijnde optredens zodat de televisie het gebeuren zelf kon meemaken.

De botsing tussen pers aan een kant en het duo politiek-magistratuur aan de andere kant werd algemeen ervaren als een rechtstreeks uitvloeisel van wat in Luik was gebeurd tijdens de Agusta-weken waarbij herhaaldelijk onderzoeksgegevens bekend geraakten via perslekken.

De nieuwe minister van justitie liet zich overigens nog op andere vlakken opmerken. Zo gaf hij op 20 november aan twee professoren opdracht om het gerechtelijke dossier over het onderzoek naar de bende van Nijvel te onderzoeken. Zij moesten nagaan waar het onderzoek eventueel fout liep en daarover verslag uitbrengen. Deze vrij ongewone ingreep werd bij de hoogste magistratuur op zeer scherpe kritiek onthaald en ging uiteindelijk niet door.

e. Sabena en NMBS.

Op 4 mei ondertekenen Sabena en Swissair een samenwerkingsakkoord. De Zwitsers nemen de plaats in Air France en verwerven 49,5 procent van de aandelen van Sabena, concreet betekent dit 6 miljard vers geld en een lening van 4 miljard aan de Federale Investeringsmaatschappij. Omdat ze wilde opstappen, kreeg de Franse luchtvaartmaatschappij 5,8 miljard frank van de Belgische regering. Meteen na de intrede van de Zwitserse luchtvaartmaatschappij werden met de vakbonden onderhandelingen over nieuwe sociale afspraken gestart. Daarbij was sprake van loonlevering, langer werken en flexibiliteit in de arbeidsverhoudingen. Een en ander resulteerde in oktober in nieuwe stakingen van de piloten, waarop de Sabena-directie eenzijdig 26 collectieve arbeidsovereenkomsten opzegt. Onderhandelingen daarover tussen directie en bonden liepen al gauw op de klippen met nieuwe stakingen als gevolg. In politieke middens wordt het optreden van Pierre Godfroid, voorzitter van Sabena zeer kritisch onthaald. SP-voorzitter Tobback laat zelfs verstaan dat hij zal moeten opstappen. Maandag 27 november worden de besprekingen tussen directie en bonden afgebroken, de Sabenadirectie verlaat de onderhandelingstafel. Minister van arbeid Miet Smet probeert beide partijen via sociale bemiddelaars weer rond de tafel te brengen, maar tevergeefs. De vakbonden laten weten dat zij met Pierre Godfroid niet meer willen praten, half februari 1996 stapte hij noodgedwongen op en wordt vervangen door een vertegenwoordiger van Swissair.

Ook bij de NMBS bleven de verhoudingen tussen directie en vakbonden bijzonder stroef. Begin september laat de NMBS-directie weten voor het eerste halfjaar van 1995 zowat 1,1 miljard nettowinst te verwachten. Einde oktober presenteert diezelfde NMBS-directie het plan Doelstelling 2005, een zoveelste herstructureringsplan dat voor de komende tien jaar van de overheid 200 miljard bijkomende middelen verwacht. De NMBS-werknemers moeten 70 miljard inleveren. Bovendien moeten de NMBS het tegen 2005 met nog eens 9000 werknemers minder kunnen doen. Vrij onverwacht keurde de raad van bestuur van de NMBS het plan al goed op 15 december zonder dat over een en ander echt overleg was georganiseerd met de bonden. Een en ander lokte uiteraard zwaar verzet uit vanwege de spoorwegvakbonden, die in tegenstelling met wat Sabena gebeurde, zij het met veel moeite, toch rond de tafel bleven zitten met de NMBS-directie.

f. De politieke partijen in beweging

Ook voor mogelijke ontwikkelingen binnen politieke partijen is een verkiezingsjaar niet het meest geschikte ogenblik. Aan Franstalige kant valt er nauwelijks iets te melden tenzij de verschuivingen in de verkiezingsuitslagen die evenwel niets veranderen aan de feitelijke machtsverhoudingen. De drie voorzitters Busquin van de Parti Socialiste, zijn PSC-collega Deprez en Jean Gol van de PRL werden zonder moeite herverkozen tot voorzitter van hun respectieve partij. Laatstgenoemde overleed begin september na een hersenbloeding. De gewezen PRL-voorzitter Louis Michel werd opnieuw voorzitter van de Franstalige Liberalen. PSC-voorzitter Deprez liet op het congres van zijn partij op 18 december weten dat hij het voorzitterschap wilde overdragen aan Joëlle Milquet. Bij het Brusselse FDF werd voorzitter Georges Clerfayt niet opnieuw verkozen, hij moest de fakkel doorgeven aan Olivier Maingain, die met enkele opvallend Vlaamsonvriendelijke uitspraken zorgde voor nieuwe communautaire spanningen, vooralnóg beperkt tot het Brusselse samenlevingsmodel. Binnen het Front National werd na de verkiezingen een weinig overzichtelijke ruzie uitgevochten tussen partijvoorzitter Daniel Feret en FN-verkozene Marguerite Bastien die werd uitgesloten maar toch haar mandaat van volksvertegenwoordiger in eigen handen hield.

Aan Vlaamse kant was er uiteraard het Agusta-gebeuren dat vanzelfsprekend nazinderde tot binnen de partijhoofdkwartieren. De Socialistische Partij probeerde met man en macht (en succesrijk) de mogelijke verkiezingsschade te beperken tot het absolute minimum. Daarbij werd zonder veel omwegen alles op alles gezet op de persoon van de voorzitter van de partij Louis Tobback. Die slaagde er overigens in om bijvoorbeeld in het voor de SP niet gemakkelijke arrondissement Antwerpen een wel erg drastische vernieuwing van de kandidatenlijsten door te drukken. De SP kreeg in het zicht van de moeilijke campagne steun van een groep progressieve Vlamingen die een oproep ondersteunde onder het motto "De SP is nodig". Bij de ondertekenaars was ondermeer oud-CVP minister Paula D'Hondt. Louis Tobback had gezien zijn electoraal succes weinig moeite om zich op het partijcongres van 9 december te laten bevestigen als partijvoorzitter. SP en PS vergaderden op 20 december 1995 samen over de sociale zekerheid, een evenement dat gezien de gespannen verhoudingen binnen de meerderheid op dat ogenblik zeker niet onopgemerkt bleef. De Vlaamse Christendemocraten hadden het in 1995 vrij gemakkelijk, ook al door de sterke positie van hun succesrijk electoraal boegbeeld Jean Luc Dehaene. Over vernieuwing en verandering werd niet zoveel meer gesproken, in het najaar werd wel samen met de PSC een viering georganiseerd over een halve eeuw christendemocratie in ons land, maar van een echt nieuw Kerstprogramma-congres zoals oorspronkelijk was vooropgesteld, kwam nauwelijks iets terecht³. Voor de Vlaamse Liberalen zag 1995 er vrij hoopgevend uit. In maart werd een opmerkelijke campagne gelanceerd, een referendum waarin een dozijn vragen werden gesteld over basisbeginselen van het VLD-programma. Het werd een (peperduur) succes, de partij kreeg via de post inderdaad meer dan 400.000 antwoorden teruggestuurd, maar bij de daarop volgende verkiezingen zou blijken dat dit succes niet echt in politieke winst kon worden omgezet. Guy Verhofstadt trok zoals eerder aangekondigd de conclusies uit zijn niet-overwinning en trok zich terug als voorzitter. Een dozijn kandidaat-opvolgers bood zich aan, maar tegen alle verwachtingen in werd het geen moeilijke bevalling: al bij de eerste ronde was het duidelijk dat Herman De Croo

3 Over vernieuwing in de Belgische politiek tussen 1991 en 1995. Zie Bouveraux Jos.

het voorzitterschap kon overnemen. De Croo liet er van meetaf geen twijfel over bestaan dat zoals trouwens vroeger al gezegd het vernieuwend elan van Verhofstadt zou worden teruggeschroefd. Zoals hun Franstalige collega's van ECOLO hadden de Vlaamse Groenen van Agalev flink wat tijd nodig om op adem te komen na de voor hen bepaald slechte verkiezingsuitslag. In het zicht van de verkiezingen was Ludo Dierckx, tot dan parlementslid voor Agalev overgestapt naar de SP, waar hij evenwel geen plaats op een verkiezingslijst kreeg. Zaterdag 18 november werd in Gent een congres georganiseerd waarop beslist werd om van de partij een "politieke partij" te maken, die evenwel geen partij in de klassieke zin van het woord mag worden ⁴. Een goede verkiezingsuitslag (de partij haalde de voorop gestelde 300.000 stemmen) zorgde bij de Volksunie voor enige verpozing, terwijl het Vlaams Blok er zeker naar de buitenwereld toe in slaagde de minder opvallende verkiezingsuitslag geruisloos te verwerken. Wel kreeg de partij alsmear meer last van de beperkende maatregelen die de buitenwereld tegen het Blok neemt of wilde nemen zoals het inhouden van de parlementaire partijdotatie of het vermeld worden op de lijst van subversieve organisaties opgesteld door de veiligheidsdiensten.

Over het zogenoemde project Maurits Coppieters om de zogenoemde vooruitstrevende krachten in Vlaanderen te bundelen in een nieuwe partij, werd in 1995 nog wel gepraat, maar veel gebeurde er niet. In het vooruitzicht van het congres van zijn partij begin december stelde Norbert De Batselier (SP) dat men ten vroegste voor de verkiezingen van 1999 kon denken aan eventueel een zelfde lijst. Volksunie en Agalev hadden intussen laten weten dat zij zichzelf wilden blijven.

Rossem, de partij van Jean Pierre Van Rossem verdween definitief van het toneel, ook al probeerden sommige ex-Rossemaanhangers met een nieuwe partij "Banaan" maar het bleef bij een poging, die voor de Vlaamse Raad nauwelijks meer dan 33.000 stemmen opleverde. Ook de seniorenpartij WOW, Waardig Ouder Worden verdween. De partij had het bij de verkiezingen ook niet kunnen waarmaken en liet zich vooral opmerken door onderling gekibbel. Einde mei liet stichter Paul Verlinden weten dat WOW ophield te bestaan zij het dan met achterlaten van een niet onaardige financiële put.

⁴ Over de ontwikkelingen bij Agalev, zie Staes Paul.